

## СЕКСУАЛЬНЕ І ГЕНДЕРНЕ НАСИЛЬСТВО ТЕРОРИСТИЧНИХ ГРУП: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ ОГЛЯД

**Романцова С. В.**

*кандидатка юридичних наук, старша викладачка  
кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету  
Львівського державного університету внутрішніх справ  
м. Львів, Україна*

У дослідженні The Global Protection Cluster (мережі агентств ООН, громадських та міжнародних організацій, що працюють над захистом внутрішньо переміщених осіб та інших груп населення, постраждалих від конфлікту та стихійних лих) гендерне насильство розуміється як термін, який використовується для опису будь-якого шкідливого впливу, яке чиниться проти волі людини, і заснованого на соціально обумовлених відмінностях між чоловіками і жінками. Хоча чоловіки та хлопці можуть бути жертвами деяких видів гендерного насильства, гендернообумовлене насильство зазвичай спрямоване на жінок та дівчат[1].

Якщо звернутися до позицій авторитетних міжнародних організацій, то визначення цього поняття матиме нейтральний характер за статевою ознакою. Так, представництвом Управління Верховного комісара ООН у справах біженців під сексуальним і гендерним насильством розуміється будь-яка дія, що здійснюється проти волі людини, заснована на гендерних нормах і нерівних владних відносинах. Воно включає в себе загрози застосування насильства і примус та може бути фізичним, емоційним, психологічним або сексуальним за своєю природою і виявлятися навіть у формі відмови в доступі до ресурсів або послуг [2, с. 16]. Бюро з питань демократичних інститутів та прав людини Організації з безпеки та співробітництва в Європі (БПДПЛ ОБСЄ) зазначає, що сексуальне та гендерне насильство – це крайня форма дискримінації і серйозне порушення прав людини, яке може негативно вплинути на численні права людини, включаючи право на життя, свободу та особисту недоторканність, а також право на свободу від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання [3, с. 34].

Діяльність терористичних груп нерозривно пов'язана з сексуальним та гендерним насильством. Основними формами сексуального і гендерного насильства: звалтування, інші види сексуальних посягань щодо жінок, дівчат, чоловіків та хлопчиків, примусові шлюби, сексуальне рабство, примусова вагітність, примусові аборти. Жінки стають жертвами вбивств з гендерних мотивів, насильства за те що

вони не виконують дискримінаційні гендерні ролі, використовуються як живий щит.

Визначають основні фактори, які сприяють сексуальному і гендерному насильству:

*Економічні фактори.* Застосування сексуального та гендерного насильства являє собою один з головних елементів «політичної економії тероризму». Таке насильство використовується для отримання доходів за рахунок торгівлі жінками і дівчатками та отримання за них викупу, використання жінок і дівчат в якості сексуальних рабниць і для примусової проституції, також як «подарунок» бойовикам в якості компенсації.

*Стимули для вербування.* Обіцянка отримати дружину або сексуальних рабниць використовується при вербуванні у терористичні групи [4, с. 2].

*Ідеологічні чинники.* Сексуальне рабство тісно пов'язане з ідеологією ІГЛ. Примусова вагітність жінок в примусових шлюбах використовується для закріплення екстремістської ідеології у майбутніх покоління, також для витіснення деяких меншин і їх фізичного знищення, в тому числі шляхом зменшення народжуваності. Перед примусовим шлюбом жінок змушують поміняти релігію, з тим щоб поширити ідеологію групи.

*Стратегічні фактори.* Поряд з ідеологічними чинниками терористичні групи використовують погрози вчинити і здійснюють сексуальне і гендерне насильство, для того щоб розширити свій територіальний контроль і зайняти стратегічно важливі території [5].

Сексуальне та гендерне насильство глибоко укорінилося в гендерних нормах і стереотипах терористичних груп, а також в їх концепції розподілу гендерних ролей. Воно є проявом системної дискримінації жінок, а також нерівноправності у владних відносинах між жінками і чоловіками, відображеного у суспільному та приватному житті та нерозривно пов'язане із стратегічними цілями терористичних груп.

Водночас, на території непідконтрольній Україні, сексуальне і гендерне насильство не використовується у стратегічних цілях. Переважно сексуальне насильство використовується як метод катувань або жорстокого поводження у контексті тримання під вартою, на блок постах, як наслідок присутності військових у районах з цивільним населенням, та під час позбавлення волі пов'язаного зі збройним конфліктом у східній Україні, а також в Автономній Республіці Крим. Найбільш поширеними формами сексуального насильства, які застосовуються в таких ситуаціях, є побиття та ураження струмом в області статевих органів, погрози звалтуванням, примусове оголення та звалтування. Жертвами однаково ставали і чоловіки, і жінки,

позбавлені волі за обвинуваченнями, пов'язаними з конфліктом, а в окремих випадках – також їхні родичі. Мета насильства – покарати чи принизити, змусити визнати свою вину, відмовитися від свого майна або виконати інші дії, яких вимагали злочинці, як чітку умову звільнення і безпеки таких осіб. Підстави затримання та характеристика жертв відрізняються в залежності від того, чи такі випадки мали місце на території, яка перебуває під контролем Уряду чи озброєних груп [6].

Факторами, які підвищують ймовірність сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, особливо в поєднанні з безкарністю, колапсом законності і правопорядку, відсутністю чітких наказів та інструкцій, що забороняють сексуальне насильство, а також недостатньо ефективними механізмами оскарження і повідомлення про випадки насильства. Особливо вразливими в таких обставинах є жінки.

Сексуальне насильство часто вчиняється не як окремий акт, а у зв'язку з іншими порушеннями, такими як незаконні вбивства, тримання жертв під вартою без зв'язку із зовнішнім світом та руйнуванням чи розграбуванням їхнього майна. Недосконалість нормативно-правової бази дає підстави співробітникам правоохоронних органів реєструвати акти сексуального насильства як інші кримінальні правопорушення, такі як катування або заподіяння тілесних ушкоджень. Відтак, пред'явлені обвинувачення, не часто відображають усю тяжкість їхніх дій або характер злочинів чи їхній вплив на жертв.

Жінки і дівчата в більшій мірі страждають від сексуального та гендерного насильства, що вчиняється терористичними групами але вони не завжди основна ціль, жертвами сексуального і гендерного насильства стають чоловіки і хлопці, а також окремі особи осіб на підставі гендерної ідентичності і сексуальної орієнтації.

### **Література:**

1. Гендерне насильство. URL: <https://www.globalprotectioncluster.org/themes/gender-based-violence>

2. Методические рекомендации, касающиеся применения различных форм возмещения ущерба в соответствии с потребностями лиц, пострадавших от сексуального и гендерного насилия, см. в «Guidance note of the Secretary-General on reparations for conflict-related sexual violence», pp. 15–20.

3. Jayne Huckerby, «Gender, counter-terrorism and international law» в: Research Handbook on International Law and Terrorism, Ben Saul, ed. (Cheltenham, United Kingdom, Edward Elgar Publishing Limited, 2014), p. 165.

4. Nelly Lahoud, Empowerment or Subjugation: A Gendered Analysis of ISIL Messaging (UN-Women, 2018), p. 3

5. Гендерные аспекты мер борьбы с терроризмом в рамках уголовного правосудия. URL: [https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/GENDER/19-01530\\_R\\_ebook.pdf](https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/GENDER/19-01530_R_ebook.pdf)

6. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, в Україні. URL: [https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportCRSV\\_UA.pdf](https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportCRSV_UA.pdf)

## **КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ**

**Смолярчук Ю. А.**

*магістрант*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету*

*імені академіка Степана Дем'янука*

*м. Рівне, Україна*

Одним з об'єктів, які найретельнішим чином охороняються у сучасній державі є інформація. Особливою значимістю володіє державна таємниця.

Актуальність проблеми, насамперед полягає у тому, що інститут державної таємниці є досить давньою системою правового регулювання, яка існує в багатьох державах, який не втрачає своєї актуальності навіть в період глобалізації, сучасних заходів довіри між державами і побудови демократичного інформаційного суспільства. Державна таємниця – це один з неодмінних елементів суверенітету сучасної розвиненої держави, який буде зберігати свою значущість в самій тривалій перспективі.

Державна таємниця – це захищені державою відомості в області її військової, зовнішньополітичної, економічної, розвідувальної, контррозвідувальної і оперативно-розшукової діяльності, поширення яких може завдати шкоди безпеці України. Носіями відомостей, що становлять державну таємницю, є матеріальні об'єкти, в тому числі фізичні поля, в яких відомості, що становлять державну таємницю, знаходять своє відображення у вигляді символів, образів, сигналів, технічних рішень і процесів.

Наявність державної таємниці закономірно передбачає, що існує і система її захисту.

Питання кримінальної відповідальності за злочини, які посягають на відносини у сфері охорони державної таємниці або конфіденційної інформації склали коло наукових інтересів таких вчених, як П. Андрушко, М. Бажанова, Р. Білокінь, Т. Вислоцької, Л. Дадерко,